

Sygn. akt I PK 134/16

POSTANOWIENIE

Dnia 6 września 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z powództwa B. W.
przeciwko M. Spółce Akcyjnej w W. i G. Ł. o ustalenie istnienia stosunku pracy,
ustalenie wypadku przy pracy, zobowiązanie do sporządzenia protokołu wypadku
przy pracy, wydanie świadectwa pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 6 września 2016 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej M. Spółki Akcyjnej w W. od wyroku Sądu
Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w S.
z dnia 21 maja 2015 r., sygn. akt IV Pa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy – Sąd Pracy w Z. wyrokiem z dnia 28 stycznia 2015 r. oddalił powództwo B. W. przeciwko pozwanym G. Ł. i M. S.A. w W. o ustalenie istnienia stosunku pracy, ustalenie wypadku przy pracy, zobowiązanie do sporządzenia protokołu wypadku przy pracy, wydanie świadectwa pracy bowiem powoda nie łączył stosunek pracy z żadnym z pozwanych.

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w S., po rozpoznaniu apelacji powoda, wyrokiem z dnia 21 maja 2015 r. zmienił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w ten sposób, że ustalił, iż powoda B. W. łączył z pozwanym M. S.A. w W. stosunek pracy na czas określony od dnia 5 czerwca 2012 r. do czasu zakończenia przez pozwanego budowy Kompleksu Sportowo-

Kondycyjnego na terenie (...) Bazy [...] w Ł. (pkt Ia), uznał zdarzenie z dnia 10 sierpnia 2012 r. z udziałem powoda B. W. za wypadek przy pracy (pkt Ib), zobowiązał pozwanego M. S.A. w W. do wydania powodowi świadectwa pracy (pkt Ic) oraz orzekł o kosztach postępowania (pkt II i III).

W ocenie Sądu Okręgowego Sąd pierwszej instancji, na podstawie niewadliwie ustalonego stanu faktycznego, błędnie przyjął, że od dnia 5 czerwca 2012 r. powoda z pozwanym M. S.A. w Warszawie łączyła umowa o świadczenie usług, do której należy stosować przepisy dotyczące umowy zlecenia. Powód swoje obowiązki wykonywał pod kierownictwem i nadzorem pozwanego, przy czym wykonywanie powierzanych mu prac odbywało się w sposób ciągły i powtarzający się, w miejscu i czasie określonym przez Spółkę. Powód świadczył powierzane mu czynności osobiście, bez żadnego przypadku powierzenia wykonania ich innej osobie. Bezspornym było również, że powierzoną pracę wykonywał odpłatnie, a wynagrodzenie wypłacał mu pozwany M. S.A. Nie może budzić wątpliwości także to, że intencją stron nawiązujących stosunek prawny w dniu 5 czerwca 2012 r. był zamiar jego kontynuowania na czas realizacji zadania polegającego na budowie Kompleksu Sportowo-Kondycyjnego na terenie (...) Bazy [...] w Ł.. Okoliczności tej nie zaprzeczał pozwany, a dodatkowo uwiarygadnia ją ustalenie dotyczące kontynuowania wykonywania prac pomocniczo-porządkowych przez grupę pracowników, w skład której wchodził powód, również po zakończeniu zadań podwykonawczych, realizowanych przez pozwanego G. Ł. (jednego z podwykonawców pozwanej Spółki). Z powyższych względów, Sąd Okręgowy uznał, że między powodem a pozwanym M. S.A. istniał stosunek pracy, skutkiem czego było nałożenie na tego pracodawcę obowiązku wydania powodowi świadectwa pracy (art. 97 § 1 k.p.). Ponadto Sąd Okręgowy stwierdził, że w świetle ustaleń poczynionych przez Sąd pierwszej instancji uraz kończyny, jakiego doznał powód w dniu 10 sierpnia 2012 r., był spowodowany przyczyną zewnętrzną, zdarzenie to miało charakter nagły i nastąpiło w związku z wykonywaniem przez powoda polecenie przełożonego. A zatem spełnia ono wszystkie przesłanki określone w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz.1242).

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wywiódł pozwany M. S.A. w W., zaskarżając wyrok w punktach Ia i Ib oraz II i III. Skarżący wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w S. z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego; ewentualnie o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie powództwa w całości wobec skarżącego i o zasądzenie od powoda na rzecz skarżącego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego za wszystkie instancje.

Skarga kasacyjna została oparta na obu podstawach (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.). Skarżący zarzucił naruszenie przepisów postępowania, mających istotny wpływ na wynik sprawy, w szczególności:

1) art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez brak określenia z jakich przyczyn Sąd Okręgowy zmienił dokonaną przez Sąd pierwszej instancji ocenę dowodów dotyczącą warunków wykonywania przez powoda pracy i uznał, że była ona wykonywana pod nadzorem i kierownictwem skarżącego, w sposób ciągły i powtarzający się oraz w miejscu i czasie określonym przez pracodawcę, jak też przez brak wyjaśnienia, na jakiej podstawie Sąd Okręgowy przyjął, że do nawiązania stosunku pracy doszło przez czynności konkludentne; ograniczenie się do rozważenia zarzutów wskazanych w apelacji powoda, bez ustalenia elementów zawartej umowy charakterystycznych dla stosunku pracy i dla stosunków cywilnoprawnych i ustalenia, które z tych elementów mają charakter przeważający oraz z pominięciem twierdzeń wskazujących na cywilnoprawne aspekty zawartej umowy i brak po stronie powoda woli nawiązania stosunku pracy, a ponadto bez poczynienia niezbędnych ustaleń w zakresie dotyczącym uznania zdarzenia z dnia 10 sierpnia 2012 r. za wypadek przy pracy i odniesienia się do tych kwestii w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku; brak oceny prawnej umów zlecenia łączących pozwanego G. Ł. i skarżącego, których przedmiotem były prace porządkowe i pominięcie twierdzeń skarżącego, że wykonywanie pracy na rzecz podmiotu trzeciego nie może automatycznie przesądzać o tym, iż wykonujący taką pracę staje się pracownikiem tego podmiotu, a także negujących istnienie pomiędzy powodem a skarżącym jakiegokolwiek stosunku prawnego;

2) art. 378 § 1 k.p.c. przez rozpoznanie apelacji powoda poza jej granicami i uwzględnienie z urzędu naruszenia przez Sąd pierwszej instancji art. 233 § 1 k.p.c., mimo że powód nie zgłosił takiego zarzutu w apelacji;

W ramach naruszenia prawa materialnego skarżący zarzucił naruszenie:

1) art. 22 § 1 i 1¹ k.p. w związku z art. 29 § 1 k.p. przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na ustaleniu, że powoda i skarżącego łączył stosunek pracy, przy jednoczesnym pominięciu zasad wykładni oświadczeń woli stron (art. 65 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 300 k.p.), zgodnego zamiaru stron i celu umowy z uwzględnieniem zasady swobody umów, co do wyboru zarówno podmiotu, z którym nawiązywany jest stosunek prawny, jak też jego podstawy prawnej określonej w art. 353¹ k.c. w związku z art. 300 k.p.;

2) art. 60 k.c., art. 103 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p. i w związku z art. 22 § 1 k.p. oraz art. 11 k.p. przez błędną wykładnię i przyjęcie, że do nawiązania stosunku pracy pomiędzy stronami doszło przez czynności konkludentne wyrażające się w tym, że osoby uprawnione do reprezentowania skarżącego podejmowały decyzje finansowe w zakresie dotyczącym uiszczania należności wynikających z umów zlecenia zawartych z pozwanym G. Ł., pomimo że z okoliczności sprawy wynika, iż skarżący nie miał zamiaru zatrudnić powoda na jakimkolwiek stanowisku, a ponadto traktował go jak pracownika pozwanego G. Ł.;

3) art. 750 k.c. w związku z art. 734 § 1 i 2 k.c., art. 735 § 1 i 2 k.c., art. 737 k.c., art. 738 § 1 k.c., art. 740 k.c. w związku z art. 300 k.p. przez ich niezastosowanie w sprawie, mimo że stosunek prawny nawiązany przez powoda wykazuje cechy właściwe dla umowy o świadczenie usług, do której stosuje się odpowiednio przepisy o umowie zlecenia;

4) art. 3 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że zdarzenie z udziałem powoda było wypadkiem przy pracy, mimo że nie zostało ustalone, aby „nastąpiło w związku z pracą”.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na jej oczywistą zasadność, ponieważ Sąd Okręgowy „dopuszczył się oczywistego naruszenia przepisów prawa materialnego - art. 22 § 1 i 1¹ k.p. w związku z art. 29 k.p., art. 65 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 300 k.p. oraz art. 353¹ k.c. w związku z art.

300 k.p. poprzez błędną wykładnię i w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie do nieustalonego stanu faktycznego”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Uregulowana w Kodeksie postępowania cywilnego instytucja skargi kasacyjnej ma charakter nadzwyczajnego środka zaskarżenia, czego wyrazem jest między innymi istotne ograniczenie dostępności tegoż środka pod względem dopuszczalnych jego podstaw. Pomimo pozostawienia w art. 398³ § 1 k.p.c. możliwości zaskarżenia orzeczenia z powodu naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie oraz z powodu naruszenia przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, zakres tych zarzutów w odniesieniu do wszystkich podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi został ograniczony. Zgodnie bowiem z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Oznacza to jednoznaczne określenie funkcji Sądu Najwyższego, który jako sąd kasacyjny nie jest sądem powszechnym zwykłej, trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna (podobnie jak uprzednio kasacja) nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2008 r., III UK 6/08, LEX nr 469183).

Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., tj. wówczas, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być

osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398⁹ § 1 k.p.c.

W rozpoznawanej sprawie wnioszek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty na przesłance jej oczywistego uzasadnienia (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.).

W świetle utrwalonego orzecznictwa przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2012 r., III PK 73/11, LEX nr 1215153). Nie chodzi zatem o takie naruszenie prawa, które może stanowić podstawę skargi w rozumieniu art. 398⁴ k.p.c., lecz o naruszenie kwalifikowane. O ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania konieczne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006 nr 4, poz. 75; z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 9 marca 2012 r., I UK 370/11, LEX nr 1215126; z dnia 1 stycznia 2012 r., I PK 104/11, LEX nr 1215774). Ma to być przy tym zasadność łatwo dostrzegalna już nawet przy pobieżnej lekturze skargi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578). Oczywiście naruszenie prawa powinno być zatem rozumiane jako widoczna natychmiast, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurystycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z brzmieniem przepisów albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109; z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPIUS 2002 nr 20, poz. 494; z dnia 17

października 2001 r., I PKN 157/01, OSNAPiUS 2003 nr 18, poz. 437; z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616). Skarżący jest w tym zakresie zobowiązany do sformułowania w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania odpowiednich wywodów potwierdzających tę okoliczność, a należy pamiętać, że o oczywistości naruszenia prawa możemy mówić jedynie, gdy w rozpoznawanej sprawie doszło do sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2013 r., III SK 43/12, LEX nr 1331343 oraz z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15, LEX nr 1844092 oraz powołane tam orzecznictwo).

Takiego wywodu w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania jednak brak, gdyż skarżący nie wykazał kwalifikowanego naruszenia wskazanych we wniosku przepisów: art. 22 § 1 i 1¹ k.p. w związku z art. 29 k.p., art. 65 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 300 k.p. oraz art. 353¹ k.c. w związku z art. 300 k.p., ograniczając się w istocie do polemiki z dokonaną przez Sąd Okręgowy oceną ustaleń faktycznych poczynionych co do charakteru stosunku prawnego łączącego skarżącego z powodem. To zaś, zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c., uchyla się spod kontroli kasacyjnej. Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego wyroku (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), z których jednoznacznie wynikało, że stosunek pracy łączący skarżącego z powodem odpowiadał cechom właściwym dla stosunku pracy wymienionym w art. 22 § 1 k.p. W sprawie zostało ustalone w sposób dostateczny, że „powierzone obowiązki powód wykonywał pod kierownictwem i nadzorem skarżącego, przy czym wykonywanie powierzanych mu prac odbywało się w sposób ciągły i powtarzający się oraz w miejscu i czasie określonym przez pracodawcę. Powód świadczył powierzane mu czynności wyłącznie osobiście, bez żadnego przypadku powierzenia wykonania jego zadań innej osobie. Bezspornym było również, że powierzoną pracę wykonywał odpłatnie. Nie przedkładał pracodawcy rachunków, a wynagrodzenie za pracę było wypłacane według czasu pracy, w jakim pozostawał do dyspozycji pracodawcy”. Wobec tego Sąd Okręgowy miał podstawy do ustalenia, że stosunek prawny istniejący między powodem a skarżącym odpowiada

stosunkowi uregulowanemu w art. 22 k.p. Należy przy tym wskazać, że art. 22 § 1¹ k.p. stanowi wprost, że zatrudnienie w warunkach określonych w art. 22 § 1 k.p. jest zatrudnieniem na podstawie stosunku pracy, bez względu na nazwę zawartej przez strony umowy i nie jest dopuszczalne zastąpienie umowy o pracę umową cywilnoprawną przy zachowaniu warunków wykonywania pracy określonych w § 1 (art. 22 § 1² k.p.). Celem art. 22 § 1² k.p. jest zatem ograniczenie zjawiska zastępowania umów o pracę umowami cywilnoprawnymi. Innymi słowy, nie jest dopuszczalne zawieranie umów cywilnoprawnych, jak i zastępowanie umów o pracę takimi umowami wtedy, gdy zatrudnienie danej osoby odpowiada warunkom określonym w art. 22 § 1 k.p. W takim przypadku jedyną prawnie dopuszczalną podstawą zatrudnienia winna być umowa o pracę lub inny akt wymieniony w art. 2 k.p.

Utrwalony w judykaturze jest pogląd, że o ustaleniu charakteru umowy o świadczenie pracy nie może przesądzać jednoznacznie jeden jej element, ale całokształt okoliczności faktycznych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2009 r., III PK 38/2009, OSP 2011, z. 11, poz. 115 oraz z dnia 24 czerwca 2015r., II PK 189/14, LEX nr 1764808 i powołane tam orzecznictwo). W szczególności decydującego znaczenia nie można przypisywać wyłącznie woli stron umowy, albowiem stosownie do ochronnej funkcji prawa pracy, umowa spełniająca warunki umowy o pracę musi być uznana za taką, nawet wbrew woli stron (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2011 r. I PK 62/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 260). Powyższe stanowisko podzielił również Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 czerwca 2008 r., I PK 311/07 (OSNP 2009 nr 19-20, poz. 258), akcentując, że w świetle art. 22 § 1 i 1¹ k.p. sąd może ustalić istnienie stosunku pracy także wtedy, gdy strony w dobrej wierze zawierają umowę cywilnoprawną, lecz jej treść lub sposób realizacji odpowiada cechom stosunku pracy. Ponadto w świetle art. 22 § 1¹ k.p. oceny charakteru umowy należy dokonywać nie tylko na podstawie przyjętych przez jej strony postanowień, które mogą mieć na celu stworzenie pozoru innej umowy, lecz przede wszystkim na podstawie faktycznych warunków jej wykonywania.

Wracając do powołanej przez skarżącego przesłanki oczywistego uzasadnienia skargi (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.), która, jak przedstawiono powyżej,

wymagała wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów, widocznej bez wnikania w szczegóły sprawy, to należało stwierdzić, że wyjaśnienie okoliczności, o których mowa w uzasadnieniu skargi kasacyjnej wymagałoby kolejnej weryfikacji i oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego, co usuwa się na ogół i co do zasady spod weryfikacji kasacyjnej (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c.) oraz przekreśla tezę o rzekomo oczywistej zasadności wniesionej skargi kasacyjnej.

Z powyższych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.